

deSingel 1999 2000

woensdag 3 november 1999

muziek

**Akademie für Alte Musik
Andreas Scholl**

Bach

Bach | 1999 - 2000

Philippe Herreweghe
Koor en Orkest Collegium Vocale
Bach Cantates BWV39 & 131, Missa BWV236
woensdag 29 september 1999

Andreas Scholl
Akademie für Alte Musik
Bach Altcantates BWV35 & 170
woensdag 3 november 1999

Frans Brüggen
Orkest van de XVIIIe Eeuw
Nederlands Kamerkoor
Bach Weihnachtsoratorium BWV248
donderdag 9 december 1999

Philippe Herreweghe
Koor en Orkest Collegium Vocale
Bach Johannes-Passie BWV245
woensdag 16 februari 2000

Sigiswald Kuijken
La Petite Bande . Collegium Vocale
Haydn, Sieben letzte Worte, HXX/2
dinsdag 11 april 2000

ism. **Concertvereniging Conservatorium Antwerpen**
inleiding **Mark Delaere** . 19.15 uur . Foyer

begin concert 20.00 uur
pauze omstreeks 20.45 uur
einde concert omstreeks 21.45 uur

tekst **programmaboekje Mark Delaere**
coördinatie programmaboekje **deSingel**
druk programmaboekje **Tegendruk**

Akademie für Alte Musik
Andreas Scholl altus

Johann Sebastian Bach

Sinfonia bij de cantate Wir müssen durch viel Trübsal, BWV146 6'

Kontrapunktus XI uit Die Kunst der Fuge, BWV1080 8'

Cantate Geist und Seele wird verwirret, BWV35 24'

Prima parte

1. Concerto
 2. Aria: Geist und Seele wird verwirret
 3. Recitativo: Ich wundre mich
 4. Aria: Gott hat alles wohlgemacht!
- Seconda parte
5. Sinfonia
 6. Recitativo: Ach, starker Gott, laß mich
 7. Aria: Ich wünsche nur bei Gott zu leben

pauze

Suite in C, BWV1066 22'

Ouverture
Courante
Gavottes
Forlane
Menuets
Bourrées
Passepieds

Cantate Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust, BWV170 21'

1. Aria: Vergnügte Ruh! beliebte Seelenlust!
2. Recitativo: Die Welt, das Sündenhaus
3. Aria: Wie jammern mich doch die verkehrten Herzen,
4. Recitativo: Wer sollte sich demnach
5. Aria: Mir ekelt mehr zu leben

Bach's cantates van kerk naar concertzaal enkele consequenties

In 1723 werd Johann Sebastian Bach (1685-1750) benoemd tot cantor en muziekdirecteur van de Thomaskirche in Leipzig, één van de meest prestigieuze posities in het Duitsland van de achttiende eeuw. Hij had er onder meer tot taak de erediensten op zondag te voorzien van een cantate. Van de cantor werd verwacht dat hij elke week een nieuwe cantate schreef, instudeerde en uitvoerde (of hoe 'muziek' en 'nieuwe muziek' althans in de achttiende eeuw nog synoniemen waren).

De cantates die vanavond worden uitgevoerd behoren tot de derde jaargang die Bach voor Leipzig schreef (1725-27). Bach's taak was dus niet vervuld wanneer hij elke zondag van het evangelische kerkelijk jaar van een cantate voorzien had. In deze fase van de muziekgeschiedenis was het nog evident dat de componist steeds nieuwe werken voorstelde en als een ambachtsman wekelijks iets degelijks produceerde. Canonisering van een repertoire door herhaalde uitvoeringen en door selectiviteit was dus nog niet aan de orde. Bach heeft deze ambtelijke plicht in de derde jaargang wel iets minder nauwgezet vervuld dan in de vorige jaargangen. Zo smokkelde hij wel eens een cantate van een collega in deze jaargang: zijn oom Johann Ludwig Bach die iets verderop in Meiningen werkzaam was, is hier enkele keren vertegenwoordigd. Deze derde jaargang is in zijn geheel ook minder systematisch en volledig dan de vorige edities. Een ander symptoom van Bach's arbeidseconomische houding is de recyclage van vroeger geschreven instrumentale muziek in cantates uit de derde jaargang. Grote fragmenten uit concerto's worden in de cantates geïntegreerd, vooral in de inleidende sinfonia's maar ook in sommige koornummers en in aria's. Dit verklaart ook waarom het obliqua orgel regelmatig voorkomt in cantates uit deze jaargang: het orgel neemt in het algemeen de concorderende

partij uit de instrumentale concerten voor zijn rekening. Nu zijn hergebruik, transcriptie en arrangement courante praktijken in de oude muziek in het algemeen en de barokmuziek in het bijzonder. Pas vanaf de negentiende eeuw zou het Genie éénmalige en onaantastbare Kunstwerken schrijven en staan begrippen als originaliteit en plagiaat tegenover elkaar als uitersten in de bepaling van de esthetische waarde. In zekere zin zien wij de functioneel ambachtelijk geconcipeerde muziek uit de achttiende eeuw door deze negentiende-eeuwse romantische bril. De verplaatsing van Bach's cantates van de kerk naar de concertzaal heeft naast de esthetisering van deze werken nog enkele andere gevolgen. Zo worden BWV170 en BWV35 niet langer respectievelijk op de zesde en de twaalfde zondag na het feest van Drievuldigheid uitgevoerd, maar op een modale woensdagavond. Dat zegt iets over onze veranderde tijdsperceptie in de twintigste eeuw, maar ook over de functionele transfer van dit repertoire. Ook de uitvoering van twee cantates is in dit licht fundamenteel onhistorisch. De keuze om specifiek deze twee cantates op hetzelfde programma te plaatsen is eveneens ingegeven door de noden en wetmatigheden van het moderne concertbedrijf.

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Sinfonia bij de cantate *Wir müssen durch viel Trübsal*, BWV146

De authenticiteit van deze sinfonia wordt betwist. In ieder geval gaat deze instrumentale beweging terug op het vioolconcerto in d, waarvan Bach zelf een bewerking maakte voor klavecimbel solo en enkele instrumenten. Of de bewerking tot een sinfonia nu van Bach zelf stamt of niet, feit is dat bestaande muziek reeds voor de tweede keer in deze sinfonia gerecycleerd wordt. Zoals in de twee cantates neemt het orgel ook hier de concerterende rol op zich.

Contrapunctus 11 uit *Die Kunst der Fuge*, BWV1080

Die Kunst der Fuge is in menig opzicht een uitzonderlijk werk. Het is één van de weinige composities die Bach niet schreef ter vervulling van zijn ambtelijke plichten. Over de compositietechnische krachttoer om uit een allereenvoudigst thema het meest duizelingwekkende contrapuntische weefsel uit de muziekgeschiedenis af te leiden, zijn reeds bibliotheken volgeschreven. Het abstracte karakter en het feit dat Bach overleed voor hij de cyclus kon afwerken, verhoogden nog de mysterieuze aantrekkingskracht die dit werk op romantische geesten - het negentiende en twintigste-eeuwse publiek - uitoefende. In *Contrapunctus 11* fragmenteert Bach het korte thema in vier segmenten. Het thema wordt ook in omkering gebruikt. Bach werkt dit alles uit tot een vierstemmige dubbelfuga. Het thema wordt regelmatig gecontrapunteerd door een chromatisch contrasubject. Verschillende commentatoren verbinden deze chromatiek aan de uitbeelding van een negatief affect. Persoonlijk denk ik dat Bach in een cyclus van twee uur gebaseerd op eenzelfde onooglijk thema alle compositorische mogelijkheden - waaronder chromatiek - moest uitputten om de spankracht van het werk te waarborgen.

Cantate Geist und Seele wird verwirret, BWV35

Kenmerkend voor de twee geprogrammeerde cantates is de afwezigheid van een koraal en dus van het koor, de aanwezigheid van een solo-partij voor altstem en van een obligate orgelpartij. Dit orgel vervult een quasi-concerterende rol, wat alles te maken heeft met Bach's hergebruik van een verloren gegaan klavecimbelconcerto (in d) in deze cantate.

BWV35 is eerder grootschalig, met twee grote delen die telkens een sinfonia (instrumentale inleiding) en één of meerdere recitatieven en aria's bevatten. De religieuze boodschap die in deze cantate vertolkt wordt, is dat god temidden van verwarring, onrust en onbegrip een houvast vormt voor de mens. Dit is een kolfje naar de hand van de barokke affectenleer. Bach gebruikt vooral harmonische figuren voor de uitbeelding van deze affecten. Enkele voorbeelden: in het recitatief Ich wundre mich vormt de eerste noot van de recitant een dwarsstand met de baslijn, die dan bovendien nog een tritonusbeweging maakt (zeer geschikt om de in de titel aangegeven verwarring uit te drukken); op het woord verwirret in de eerste aria schrijft Bach een verminderde septiemsporg; de virtuositeit van de aria die deel 1 afsluit (Gott hat alles wohl gemacht) drukt het "eind goed, al goed" uit.

Prima parte

1. Concerto

2. Aria

Geist und Seele wird verwirret,
Wenn sie dich, mein Gott, betracht'.
Denn die Wunder, so sie kennen
Und das Volk mit Jauchzen nennet,
Hat sie taub und stumm gemacht.

3. Recitativo

Ich wundre mich;
Denn alles, was man sieht,
Muß uns Verwundrung geben.
Betracht ich dich,
Du teurer Gottessohn,
So fliehet Vernunft und auch Verstand davon.
Du machst es eben,
Daß sonst ein Wunderwerk vor dir was Schlechtes ist.
Du bist dem Namen, Tun und Amte nach
Erst wunderreich;
Dir ist kein Wunderding auf dieser Erde gleich.
Den Tauben gibst du das Gehör,
Den Stummen ihre Sprache wieder;
Ja, was noch mehr,
Du öffnest auf ein Wort die blinden Augenlider.
Dies, dies sind Wunderwerke,
Und ihre Stärke
Ist auch der Engel Chor nicht mächtig auszusprechen.

4. Aria

Gott hat alles wohlgemacht!
Seine Liebe, seine Treu
Wird uns alle Tage neu.
Wenn uns Angst und Kummer drücket,
Hat er reichen Trost geschicket,
Weil er täglich für uns wacht.
Gott hat alles wohlgemacht!

Seconda parte

5. Sinfonia

6. Recitativo

Ach, starker Gott, laß mich
Doch dieses stets bedenken,
So kann ich dich
Vergnügt in meine Seele senken.
Laß mir dein süßes Hephata
Das ganz verstockte Herz erweichen;
Ach, lege nur
Den Gnadenfinger in die Ohren,
Sonst bin ich gleich verloren.
Rühr auch das Zungenband
Mit deiner starken Hand,
Damit ich diese Wunderzeichen
In heilger Andacht preise
Und mich als Kind und Erb erweise.

7. Aria

Ich wünsche nur bei Gott zu leben,
Ach! wäre doch die Zeit schon da,
Ein fröhliches Halleluja
Mit allen Engeln anzuheben!
Mein liebster Jesu, löse doch
Das jammerreiche Schmerzensjoch
Und laß mich bald in deinen Händen
Mein martervolles Leben enden!

Suite in C, BWV1066

Ouverture

Courante

Gavottes

Forlane

Menuets

Bourrées

Passepieds

Gezien het gewicht en de omvang van de inleidende beweging, een ouverture in Franse stijl met een plechtstatig begin en een fugatisch vervolg, wordt dit werk ook vaak aangeduid als Ouverture in C. Hoe dan ook vormen de daaropvolgende gestileerde dansen (courante, gavottes, forlane, menuets, bourées en passepieds) een suite in de barokke genretechnische betekenis van het woord. Bach schreef dit werk tijdens zijn verblijf in Cöthen tussen 1717 en 1723. Aan dit hof was muziek in de eredienst verboden, en had hij vooral tot taak kamermuziek en orkestmuziek te schrijven, waaronder deze orkestsuite.

Cantate Vergnügte Ruh, beliebte Seelenrust, BWV170

Deze cantate heeft naast het obligate orgel ook een mooie partij voor oboe d'amore. Opnieuw geven de teksten Bach volop de kans alle registers van retoriek en affectenleer open te trekken. Luister bijvoorbeeld naar de chromatische appoggiaturen in de instrumentale inleiding en begeleiding van de alt-aria Wie jammern mich doch die verkehrten Herzen. De levensverachting in Mir ekelt mehr zu Leben kan niet aanschouwelijker gemaakt worden dan door de tritonus waarmee de alt inzet: dit interval is omwille van zijn tonale subversiviteit van oudsher geassocieerd met het demonische (dit overmatige kwartinterval wordt sinds mensenheugenis diabolus in musica genoemd).

1. Aria

Vergnügte Ruh! beliebte Seelenlust!
Dich kann man nicht bei Höllensünden,
Wohl aber Himmelseintracht finden;
Du stärkst allein die schwache Brust,
Vergnügte Ruh! beliebte Seelenlust!
Drum sollen lauter Tugendgaben
In meinem Herzen Wohnung haben.

2. Recitativo

Die Welt, das Sündenhaus,
Bricht nur in Höllenlieder aus
Und sucht durch Haß und Neid
Des Satans Bild an sich zu tragen.
Ihr Mund ist voller Ottergift,
Der oft die Unschuld tödlich trifft,
Und will allein van Rache! Rache! sagen.
Gerechter Got, wie weit
Ist doch der Mensch von dir entfernt;
Du liebst, jedoch sein Mund
Macht Fluch und Feindschaft kund
Und will den Nächsten nur mit Füßen treten.
Ach! diese Schuld ist schwerlich zu verbeten.

3. Aria

Wie jammern mich doch die verkehrten Herzen,
Die dir, mein Gott, so sehr zuwider sein:
Ich zittre recht und fühle tausend Schmerzen,
Wenn sie sich nur an Rach und Haß erfreun!
Gerechter Gott, was magst du doch gedenken,
Wen sie allein mit rechten Satansränken
Dein scharfes Strafgebot so frech verlacht!
Ach! ohne Zweifel hast du so gedacht:
Wie jammern mich doch die verkehrten Herzen!

4. Recitativo

Wer sollte sich demnach
Wohl hier zu leben wünschen,
Wenn man nur Haß und Ungemach
Vor seine Liebe sieht.
Doch, weil ich auch den Feind
Wie meinen besten Freund
Nach Gottes Vorschrift lieben soll,
So flieht
Mein Herze Zorn und Groll
Und wünscht allein bei Gott zu leben,
Der selbst die Liebe heißt.
Ach! eintrachtvoller Geist,
Wenn wird er dir doch nur
Sein Himmelszion geben?

5. Aria

Mir ekelt mehr zu leben,
Drum nimm mich, Jesu, hin!
Mir graut vor allen Sünden,
Laß mich dies Wohnhaus finden,
Woselbst ich ruhig bin.

Akademie für Alte Musik

De geschiedenis van de Akademie für Alte Musik Berlin gaat terug tot het jaar 1982, toen jonge leden van verschillende Berlijnse orkesten besloten een zelfstandig ensemble met historisch instrumentarium op te richten. Daarmee wilden ze de tot dan toe aarzelende pogingen in de voormalige DDR tot authentieke uitvoeringen van Oude Muziek een belangrijke impuls geven. Het ging van start met de uitvoering van een cyclus Alte Musik – Heute aan de universiteit van Humboldt, die sterk de aandacht trok. Sedert 1984 heeft het ensemble zijn eigen concertserie in het Schauspielhaus in het historische centrum van Berlijn. Ook internationaal groeide de reputatie snel. Sedert 1988 gasteert het ensemble bij de door de West-Duitse omroep opgerichte Tage für Alte Musik in Herne. Sedertdien treedt de Akademie für Alte Musik Berlin niet alleen in alle culturele centra van Duitsland op, maar is zij ook regelmatig aanwezig bij belangrijke festivals. Tournees brachten het orkest naar Zwitserland, Oostenrijk, Nederland, België, Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië, Griekenland, Cyprus, Egypte, Syrië, Jordanië, Israël, Rusland en de Baltische staten. Tegelijk werd het ensemble voor talrijke producties geëngageerd door verscheidene radiozenders en door de platenmaatschappijen Capriccio en Berlin Classics. Sinds de herfst van 1994 neemt de Akademie für Alte Musik Berlin exclusief op voor Harmonia Mundi France. De opname van de h-moll Mis van Bach onder leiding van René Jacobs werd bekroond met de Deutsche Schallplattenpreis 1994. Bij de Akademie für Alte Musik Berlin is het werk, in de beste zin van het woord, democratisch georganiseerd. Artistieke vragen – of ze de keuze van de stukken betreffen, of de aspecten van de muzikale realisatie ervan, of esthetische opvattingen van hogere orde – worden gemeenschappelijk besproken. De geestelijke openheid en ontwapenende vitaliteit van de interpretatie die hieruit ontstaan, bepalen het profiel van het orkest even sterk als de veelvuldige samenwerking met bekende collega's als René Jacobs, Philippe Herreweghe, Ton Koopman, Reinhard Goebel, Monica Huggett en Andreas Staier. Na de val van de muur is een nauwere band ontstaan tussen de Akademie für Alte Musik Berlin en het door Marcus Creed geleide Rias-kamerskoor. Ook met Andreas Scholl zijn in de toekomst projecten als dat van vanavond gepland.

Concertmeester
Stephan Mai

Viool
Erik Dorset
Edburg Forck
Georg Kallweit
Uta Peters
Midori Seiler
Dörte Wetzel

Altviool
Steffen Neumann
Annette Geiger
Cosima Taubert

Cello
Jan Freiheit
Antje Geusen

Contrabas
Carsten Hundt

Cembalo
Raphael Alpermann

Hobo
Martin Stadler
Annette Spehr
Kristin Linde

Fagot
Eckhard Lenzing

Andreas Scholl

Andreas Scholl begon zijn muzikale carrière bij de Kiedricher Chorbuben. Later studeerde hij aan de Schola Cantorum Basiliensis bij Richard Levitt en René Jacobs. Verder volgde hij les bij Antony Rooley, Evelyn Tubb en Emma Kirkby. Sinds enkele jaren is zijn renomme als altus enorm toegenomen. Zo werkte hij onder meer mee aan cd-opnames van William Christie, Sir John Eliot Gardiner, Philippe Herreweghe, Christophe Coin, Konrad Junghänel en René Jacobs. Sinds enkele jaren verschijnen ook solo-opnames. Zo kreeg hij voor de opname van Caldara's Maddalena ai piedi di Cristo een Gramophone Award, voor de cd English Folk- & Lute Songs kreeg hij de Cannes Classical Award. In 1998 verscheen bij Harmonia Mundi France de cd Kantaten für Alt und Orchester onder leiding van Philippe Herreweghe. Onlangs tekende hij een exclusief contract met Decca. Op dit label verscheen eerst het album Heroes met muziek van onder meer Händel en Mozart. Onlangs verscheen het Stabat Mater van Pergolesi met sopraan Barbara Bonney en dirigent Christophe Rousset aan het hoofd van Les Talents Lyriques.

Stéphane Beel

deSingel

recent
werk II

tentoonstelling van 7 oktober tot 1 december
open van dinsdag tot en met zondag van 14 tot 18 uur . toegang gratis

© Jan Kempnaers

rondleiding in de tentoonstelling op zaterdag 27 november 1999 . om 15 uur
prijs 150 F (3,72 €) . rondleiding voor groepen van maximum 20 personen kan u
aanvragen op een datum naar keuze . groeps prijs 2300 F (57,02 €) . inlichtingen
en reservatie: besprekbureau deSingel 03/248.28.28

deSingelwww.desingel.be**1999 2000****hoofdingang en bespreekbureau**

Desguinlei 25 · 2018 Antwerpen

tel. 03/248 28 28 · fax 03/248 28 00 · tickets on line: www.desingel.be
tickets@desingel.be · openingsuren ma-vr 10-19 uur · za 16-19 uur**administratie**

Jan Van Rijswijcklaan 155 · 2018 Antwerpen

tel. 03/244 19.20 · fax 03/244.19.59 · info@desingel.be**De Standaard**
Informatie op uw niveau**Knack**
wekdag**RADIO 1****6**
Nieuwe Liefde**Gemeentekrediet**
URBAIN DEBOS**AGFA**

deSingel wordt betoelaagd door de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van de Provincie en de Stad Antwerpen.